

INTERIÉRY ZÁMKU V PLOSKOVICÍCH V DOBĚ CÍSAŘE FERDINANDA DOBROTIVÉHO

MARTIN ASCHENBRENNER

Obr. 1. Zámek Ploskovice – exteriér, zahradní (jižní) průčelí. V 1. patře uprostřed okna velkého sálu, který sloužil jako jídelna, vlevo okna salónu císařovny, vpravo okna biliárového sálu. Druhé patro, kde se nacházely pokoje dvořanů, bylo přistavěno až v roce 1851 podle návrhu Jana Bělského a architekta Flohra a za pomoci Josefa Pokorného, a to tak, aby fasáda výzdobou navazovala na nižší patra. Foto: Marta Pavlíková.

Ploskovické panství získal v roce 1663 sasko-lauenburský vévoda Julius Jindřich (1586–1665), který se již dříve usadil v Čechách a vybudoval zde rozsáhlé dominium. Sídliil na zámku v Ostrově nad Ohří, zatímco jeho syn Julius František (1641–1689) na zámku v Zákupích. Rozsáhlý majetek byl po smrti Julia Františka rozdělen mezi jeho dvě dcery a Ploskovice spolu s panstvími Zákupy, Horní Police v severních Čechách a několika dalšími ve středních Čechách připadly starší Anně Marii Františce (1672–1741). Ta v Ploskovicích zbudovala pozdně barokní letohrádek. Po smrti Anny Marie Františky připadla panství její jediné dceři Marii Anně Karolíně, provdané za mladšího syna bavorského vévody, a tak po smrti jejího bezdětného syna v roce 1770 majetek přešel na rod bavorských vévodů. V roce 1805 jej pak výměnou získala toskánská větev Habsburků. Po Vídeňském kongresu bylo rozhodnuto, že zmíněná panství budou patřit Napoleonovu synovi Napoleonovi II., který nyní používal jméno František Josef Karel, známému pod přezdívkou Orlik, a když ten zemřel, vyplácela se

z nich renta jeho matce, po jejíž smrti měly statky připadnout do osobního vlastnictví vládnoucímu císaři. Orlikova matka Marie Louisa zemřela 18. prosince 1847 a statky tedy připadly tehdy vládnoucímu císaři Ferdinandovi I. (V.) Dobrotivému. Ten se o rok později, 2. prosince 1848, vzdal trůnu a přesídlil na Pražských hrad. Teprve počátkem roku 1849 byly skončeny komisionální předávací práce zděděných statků císaři Ferdinandovi, který pak 4. února 1850 oficiálně prohlásil Pražský hrad za své trvalé sídlo. Ačkoliv léto roku 1849 strávil v Innsbrucku a chystal se tam i na léto roku 1850,¹ zvolil si nakonec za letní sídla zámky na svých nově nabytých statcích v Čechách, totiž Ploskovice a Zákupy.

Nepochybně z toho důvodu, aby si prohlédl svá budoucí letní sídla a rozhodl se, jsou-li vhodná, podnikl císař Ferdinand v květnu roku 1850 krátkou cestu do Ploskovic a do Zákup.² Oba zámky

¹ G. HOLLER, *Ferdinand I.*, Praha 1998, s. 166–167.

² Státní oblastní archiv (dále SOA) Litoměřice, pobočka Děčín, fond Velkostatek (dále Vs) Ploskovice, i. č. 663, různé spisy. Zde se nacházejí

Obr. 2. Druhorokoková klika u dveří v pokojích 1. patra. Dveře samotné dostaly bílou barvu, stejně jako některé garnýže. Značně se tak odlišují od Zákup, kde bílá barva vůbec uplatněna nebyla. Foto: Marta Pavlíková.

nebyly obývány od roku 1770, proto začaly po císařově odjezdu do Innsbrucku práce na jejich opravách, nové výzdobě a zařízení, které podrobně popsal Josef Polák.³ Protože v Ploskovicích bylo třeba větších oprav, a dokonce nástavby patra na hlavní zámec-kou budovu a dalších stavebních prací, pobýval císař od léta 1851 na již upraveném zámku v Zákupech, do Ploskovic občas zajížděl na krátkou prohlídku a první letní pobyt uskutečnil až v roce 1854. Jezdil sem pak do roku 1865 vždy na jaře (na konci května, nebo začátkem června) a po následujícím pobytu v Zákupech znovu na podzim (v říjnu). V roce 1866 prožil léto kvůli prusko-rakouské válce v Innsbrucku. V letech 1867–1870, zřejmě kvůli racionálnějšímu řešení dopravy (ze Zákup bylo možno se již dostat do Prahy vlakem), prožil na Ploskovicích obvykle ještě první dekádu července a ze Zákup odjížděl přímo do Prahy. V letech 1871 a 1872 se vrátil k původnímu scénáři (na Ploskovicích strávil jaro a podzim) a v letech 1873 a 1874 již pobyl pouze v Zákupech (zemřel 29. června 1875 v Praze). Stejně jako do Zákup a na Pražský hrad,

seznamy osob, které měly císaře doprovázet, s přidělením místností k přespaní a stručný program cesty. Císař měl dorazit 4. května ekvipáží z Litoměřic, kam měl dospět lodí z Obřívství, v Ploskovicích pobýt do 6. května ráno a pak se odebrat do Zákup. Zdali byl plán přesně dodržen, nemůžeme s jistotou říci, spíše se zdá, že byl uskutečněn o několik dní později; vyplývá to např. z farní kroniky Zákup. Státní okresní archiv (dále SOKA) Česká Lípa, Farní úřad (dále FÚ) Zákupy, farní pamětnice 1734–1930, kart. 38 (fond není archivně zpracován). Dále též Bohemia 1850, č. 76 (14. 5.), s. 3.

³ J. POLÁK, *Činnost umělecké družiny Josefa Navrátila v Zákupech a Ploskovicích v letech 1850–1853*, Umění, ročník 11, 1938, s. 426–438 (o Ploskovicích).

přijížděli za ním jeho příbuzní i do Ploskovic, zejména v padesátých letech.⁴

Ačkoliv za Ferdinandova otce císaře Františka II. (I.) převládal jako styl bytového zařízení biedermeier, koncem jeho vlády a za panování císaře Ferdinanda to bylo především druhé rokoko. Císařská rodina sídlila tehdy v zámcích vystavěných nebo alespoň zařízených císařovnou Marií Terezií v rokokovém stylu a při rekonstrukcích reprezentačních, ale i některých delší dobu nepoužívaných obytných prostor se tento styl respektoval. Příčinou byla jednak úcta k mrtvé císařovně, jednak úspornost (prostory bylo možno pouze opravit a doplnit), jednak potřeba reprezentačního stylu, jíž rokoko vyhovovalo.⁵ Jeho nápodoba, druhé rokoko, se tedy za vlády císaře Ferdinanda (1835–1848) stávala hlavním stylem bytové kultury vídeňského dvora a brzy i vysoké šlechty (luxusní zařízení paláce Liechtensteinů ve Vídni dokončené v roce 1847, dále např. paláce Buqoyů, Pallaviciniů či Schwarzenberků).⁶ Rovněž interiéry Pražského hradu, do nichž se císař Ferdinand v roce 1848 nastěhoval, měly úpravu z doby císařovny Marie Terezie. A tak se celkem samozřejmě stalo druhé rokoko stylem, v němž byla zařízena jak apartmá císaře, císařovny, jejich dvořanů a služebnictva na Pražském hradě, tak zámky v Zákupech a v Ploskovicích.

Stavební práce dostal na císařových letních sídlech na starost pražský architekt Jan Bělský, interiéry měl vytvořit pražský „dvorní dekoratér“ Josef Veselý a malířskou výzdobu pražský malíř Josef Navrátil, který snad také spolupracoval s Josefem Veselým na celkové koncepci interiéru.⁷ Zatímco Zákupy dostaly výmalbu na přelomu let 1850 a 1851, tapety a zařízení téměř souběžně, v Ploskovicích se tak stalo na přelomu let 1853 a 1854.⁸ Ačkoliv Navrátil sepsal návrh na výmalbu pokojů a v něm jednotlivé pokoje označuje podle funkce (nikoliv např. čísly), analogicky podle situace v Zákupech není možné se spolehnout na to, že vždy jistě znal budoucí funkční užití pokoje. Kromě toho může památkovou péči i návštěvníky zajímat, jak konkrétně byly jednotlivé pokoje vybaveny. Proto poté, co autor tohoto příspěvku provedl archivní i fyzický průzkum interiéru zámku v Zákupech,⁹ pokusil se o archivní průzkum podoby interiéru zámku v Ploskovicích.

Inventární knihy zámku Ploskovicice bylo možno hledat (podobně jako u Zákup) v SOA Litoměřice, pobočka Děčín, fond Vs Ploskovicice (originály ze zámku) a v NA Praha, fond Ředitelství

⁴ Národní archiv (dále NA) Praha, fond Úřad nejvyššího dvorského hofmistra císaře Ferdinanda v Praze, knihy denních hlášení 1854–1875, kart. 169–174 (fond není archivně zpracován). K tomu též M. ASCHENBRENNER, *Ferdinand V. Dobrotivý ve světle knih denních hlášení*, Bezděz č. 18, 2009, s. 53–77.

⁵ E. B. OTTILLINGER – L. HANZL, *Kaiserliche Interieurs. Die Wohnkultur des Wiener Hofes im 19. Jahrhunderts und die Wiener Kunstgewerbereform*, Wien/Köln/Weimar 1997, s. 259–260.

⁶ TAMTÉŽ, s. 300–302.

⁷ J. POLÁK, *Činnost umělecké družiny*, s. 415–416.

⁸ TAMTÉŽ, s. 430 a 438.

⁹ M. ASCHENBRENNER, *Interiéry zámku v Zákupech v polovině 19. století a možnosti jejich rekonstrukce*, Bezděz č. 16, 2007, s. 175–190, týž, *Archivní a fyzický průzkum mobiliáře na státním zámku Zákupy*, 2007, rukopis odevzdaný Národnímu památkovému ústavu-územnímu odbornému pracovišti v Liberci.

Obr. 3. Druhorokoková kachlová kamna ze salónu císařovny Marie Anny. Ačkoliv do inventárních knih se kamna jako součást stavby nezapisovala, je zřejmé, že stála i ve většině pokojů 1. patra, neboť se tam uvádějí „potřeby k topení“ (tj. lopatky, pohrabáče apod.). Císař Ferdinand pobýval na zámku většinou v květnu a červnu a potom v říjnu, popř. i začátkem listopadu, kdy se pokoje již nutně musely vytápět. Výrobce kamen zatím neznáme, mohl jím být Jakob Wiskoczil z Prahy, který byl největším dodavatelem kamen do Zákup již v letech 1850–1851 a pak znovu v roce 1854 do bytu nejvyššího hofmistra hraběte Bombellese. Foto: Marta Pavlíková.

císařských soukromých a rodinných statků v Praze (dále ŘSRS) - účetní materiál a fond ŘSRS - knihy (kopie pro pražské ředitelství statků). Ve všech těchto fondech a navíc v NA Praha ve fondu ŘSRS 1848–1914 pak bylo možno hledat další materiál, především korespondenci mezi správou statku, resp. zámku, a pražským ředitelstvím statků. V SOA Děčín nebyly inventární knihy zámku objeveny, nacházejí se však v obou zmiňovaných fondech v NA Praha. Bohužel fond Vs Ploskovice v SOA Litoměřice, pobočka Děčín, není tak obsažný a tak dobře uspořádaný jako fond Vs Zákupy tamtéž, proto bylo možno poznatky z inventárních knih doplnit z jiných zdrojů jen zcela minimálně. Některé otázky je naštěstí možno objasnit na základě analogie s poměry v Zákupích, neboť provoz obou sídel musel být v některých směrech stejný.

Protože oba zámky, v Ploskovicích i v Zákupích, jak již bylo řečeno, nebyly od roku 1770 obývány, neměly ani vlastní personál. O případné záležitosti týkající se zámecké budovy se staral ředitel statku. Od 1. srpna 1852 bylo proto v Ploskovicích nově systemizováno místo „hlídače pokojů“ a provizorně jím byl jme-

nován Franz Ullmann (definitivně patrně od roku 1854), a to s platem 300 zlatých ročně vedle deputátu. Nejdéle v roce 1855 mu na pomoc přibyl ještě podomek Kaspar Weiss.¹⁰ Oproti poměrům na zámku v Zákupích měl Franz Ullmann menší hodnost, neboť tamní správce, jmenovaný v únoru 1851, měl titul „zámecký inspektor“ a plat 400 zlatých ročně.¹¹ Franz Ullmann sepsal první inventární knihu, z níž můžeme čerpat poznatky o podobě interiérů po celkovém novém zařízení zámku v Ploskovicích v roce 1854.

Ullmannova inventární kniha se dochovala ve dvou exemplářích.¹² Je vedena na svázaných předtištěných formulářích, tištěných pražským ředitelstvím statku J. V. císaře Ferdinanda v pražské tiskárně Haase, které již dříve byly upotřebeny v Zákupích. Vzorem pro ně byly inventární knihy Pražského hradu vedené podle vídeňských instrukcí. F. Ullmann tedy mohl postupovat podle zkušeností jiných.

V první kolonce formuláře se uvádí číslo, ve druhé název a stručný popis předmětu, následují malé kolonky pro jednotlivé roky, kam se zapisoval údaj o přítomnosti předmětu v zámku při inventuře, a kolonka pro poznámky. Kniha se vždy používala šest let, a tak kolonky pro roky měly předtištěny letopočty 1851–1856 (jednalo se o zásobu formulářů vytištěných původně pro Zákupy). Jednotlivé inventární předměty měly být označeny písmeny „P“ a řadou po sobě jdoucích čísel. Menším předmětům, prádlu apod., se pro jejich větší počet dávalo jedno číslo. Ačkoliv se neměly jednotlivé předměty sepisovat podle místností, musely se následujícími čísly označit vždy věci, které k sobě patřily, tj. (v případě nábytku) především sedací soupravy. V praxi se pak při prvotním soupisu obvykle podle místností postupovalo, dále se ponechávalo na aktivitě příslušného správce inventáře, poznamená-li si přesuny či umístění přírůstků.¹³

Franz Ullmann vyplnil knihu velmi čitelně a navíc se věnoval poměrně podrobně i popisu látek, takže si můžeme učinit i představu o jejich dekoru. Jednotlivé místnosti v některých případech označil názvem, jindy číslem. Původní počet inventárních čísel přijatých roku 1854 činí 3069 (v Zákupích 3281). Protože inventář byl sepsán až v roce 1854 (přesněji řečeno ke 4. 4. 1855), objevuje se údaj o „přítomnosti“ předmětu až v kolonce pro rok 1855, přírůstky pro další roky je možno odlišit právě tak, že se u nich vyskytuje záznam o jejich existenci až od roku 1856. V prvním exempláři inventární knihy¹⁴ následují ve vázané stejné formuláře pro roky 1857–1862 (poslední rok je škrtnut a přepsán na rok 1893), předměty pak mají vyplněny kolonky pro příslušné roky

¹⁰ SOA Litoměřice, pobočka Děčín, Vs Ploskovice, i. č. 744, peněžní manuál-výdaje za rok 1852, fol. 127, i. č. 746, peněžní účty 1854 (F. Ullmann se již vyskytuje bez označení „provizorní“), i. č. 747, peněžní účty 1855.

¹¹ SOA Litoměřice, pobočka Děčín, Vs Zákupy, i. č. 120, peněžní manuál-výdaje 1852, fol. 98. I v Zákupích byl přibrán podomek, navíc pak ještě uklízeč pokojů.

¹² Viz následující poznámky.

¹³ SOA Litoměřice, pobočka Děčín, Vs Zákupy, i. č. 626, korespondence zámecké inspekce v Zákupích. Zde najdeme popsány problémy, se kterými se úředníci pražského ředitelství i zákupský zámecký inspektor potýkali při zavádění inventárních knih i různé instrukce a rady k jejich vedení.

¹⁴ NA Praha, fond ŘSRS-účetní materiál, i. č. 18663.

Obr. 4. Stůl i. č. P 602, původní i. č. PI 275. Nacházel se v ložnici císaře a císařovny a jeho popis v inventární knize zněl: „Velký kruhový stůl z mahagonového dřeva s ozdobným podstavcem“. Ve srovnání s mahagonovými kruhovými stoly dochovanými v Zákupech (jeden z císařovny oblíbený, jeden z císařovny salónu) má ploskovický sice poněkud zdobnější nohy, ale horní část je daleko jednodušší: zákupské stoly mají okraje desky zvlněné a stejně tak i spodní okraj lubu, který je navíc členěn malými vyřezávanými kartušemi. Foto: Marta Pavlíková.

až od doby, kdy do inventáře přibýly. Ve druhém exempláři¹⁵ jsou vloženy přírůstky pro roky 1857–1864 (s výjimkou roku 1858) na volných listech. Přírůstky byly následující: 1855: č. 3070-3256, 1856: č. 3257-3287, 1857: č. 3288-3304, 1858: č. 3305-3323, 1859: č. 3324-3350, 1860: č. 3351-3388, 1861: č. 3389-3490, 1862: č. 3491-3538, 1863: 3491-3538, 1864: č. 3539-3565. V prvním exempláři jsou pak vedeny přírůstky i po roce 1864, avšak není možné již od sebe odlišit jednotlivé roky. F. Ullmann je podepsán za č. 3984 dne 12. prosince 1871.¹⁶ Novým hlídačem pokojů se pak zřejmě stal dosavadní podomek Kaspar Weiss. U přírůstků je jejich umístění uvedeno jen velmi výjimečně, často se však uvádí, kdo je pořídil (většinou čalouník Junigl). Dochovaly se ještě dvě inventární knihy, způsob jejich vedení je však již méně systematický a stejně tak jako obě předešlé jmenované byly používány později k různým kontrolním inventurám.¹⁷ Jejich případné zkou-

mání si vyžádá větší úsilí a povede spíše k poznání stavu zámeckého inventáře po smrti císaře Ferdinanda, k našemu tématu může přinést jen drobnější doplňky. V následujícím textu budeme tedy vycházet ze jmenovaných prvních dvou inventárních knih a snažit se rekonstruovat původní stav.

Podle zvyklosti vídeňského císařského dvora, zavedené v roce 1822 dvorním mobiliářovým inspektorem Vincencem Caballinim, se zařizovaly pokoje císařské rodiny, dvořanů a služebnictva různě kvalitním nábytkem rozděleným do tří tříd.¹⁸ Od zavedení této Caballiniho klasifikace uplynulo v době zařizování sídel císaře Ferdinanda v Čechách již více než čtvrt století a změnil se také sloh, přesto rozdíl mezi vybavením pokojů jednotlivých obyvatel sídla je z inventářů patrný. Na příkladě Zákup bylo zjištěno, že pokoje císaře a císařovny byly zařízeny nábytkem z mahagonu, pokoje dvořanů a hostů nábytkem z ořechu a pokoje služebnictva dostaly vybavení ze dřeva dubového nebo měkkého se

¹⁵ NA Praha, fond ŘSRS-knihy, i. č. 187.

¹⁶ V roce 1893 byl totiž inventář předáván novému hlídači pokojů Augustu Žákoví a z ojediněle dochovaného protokolu se dovidáme, že předchozím hlídačem pokojů byl Kaspar Weiss, v době předávání nemocný, zřejmě vážně, neboť nemohl podat zprávu ve věci nenalezených inventárních předmětů, a tak se v této věci inventarizační komise dotazovala jeho ženy. Zdali ovšem byl přímým nástupcem F. Ullmanna, nemůžeme s jistotou říci. NA Praha, ŘSRS 1848–1914, i. č. 327, korespondence ředitelství se správami statků o inventáři.

¹⁷ NA Praha, ŘSRS-knihy, i. č. 191, inventární kniha zámku Ploskovice s předtištěnými kolonkami pro roky 1857–1862, které jsou však pře-

psány na roky 1864–1869, vyplněna je však jen první z nich, končí č. 3651 za nímž následuje Ullmannův podpis s datem 18. února 1865, v ní jsou vloženy dopisy týkající se inventáře z 80. a 90. let 19. století. Tentýž fond, i. č. 192, inventární kniha s volnými kolonkami pro šest let, doplněny roky 1871, 1892, 1893, dvě kolonky vynechány, 1879, je v ní vedeno mnoho přírůstků, místo čísel se někdy uvádějí i různé symboly, byla použita i v roce 1916, v ní jsou vloženy rozličné poznámky a seznamy odepisovaných věcí.

¹⁸ D. KARASOVÁ–M. HALATA, *Židle a byrokracie v Hofburgu*, In: Na čtyřech nohách, sedací nábytek Pražského hradu, s. 34–35, Praha 2006.

Obr. 5. Psací stůl i. č. P 788, původní i. č. Pl 325. Nacházel se v kabinetu císařovny a jeho popis v inventární knize zněl: „Psací stůl z mahagonového dřeva, hnědě leštěný, s nástavcem, 7 zásuvkami a modrým (škrtnuto a nadpsáno: zeleným) sametem potažený“. Foto: Marta Pavlíková.

žlutým nátěrem. Jakýsi přechodný stupeň mezi prvními dvěma druhy představoval patrně nábytek třešňový, který se v Zákupech vyskytoval v biliárovém sále a předpokoji, jenž byl však od počátku využíván jako hudební kabinet. Potvrdil se tradovaný předpoklad, že interiéry byly jednotné, pokud jde o látku (používanou na čalounění, závěsy, ale také na potahy výplní skříní a košů), jen v několika málo případech se však potvrdil předpoklad o souladu zařízení s výmalbou či tapetami.¹⁹ Budeme se proto snažit vysledovat, zdali tomu na Ploskovicích bylo podobně. Protože původní tapety se zde nedochovaly, nemůžeme o posledním bodu rozhodnout.

Při popisu pokojů se budeme věnovat především prvnímu patru zámku, které obývali císař a císařovna. Začneme vpravo od schodiště a budeme postupovat směrem k sálu, od něj pak opět ke schodišti, neboť tak postupoval při sepisování inventáře i zámecký hlídač pokojů.

¹⁹ Viz poznámka 9. V zákupské inventární knize najdeme označení místností jen ve třech případech, jejich účel však bylo možno doplnit z dalších archivních materiálů.

Z prvních pěti pokojů je názvem označen pouze první, a to „Komora Jeho Veličenstva císaře Ferdinanda“. Slovem „komora“ (Kammer) se označovalo oddělení dvora, které zajišťovalo osobní služby císaři, a tvořili ho komorníci (Kammerdiener), topiči (Kammerheizer), sálový komorník (Saalkammerdiener), dveřník (Antekammer-Thürhutter) a patrně také lokajové, podomek a služebná (Kammerweib).²⁰ Jednalo se tedy o pokoj pro některého z těchto služebníků či o jakýsi jejich „denní pokoj“. Nábytek tu byl z třešňového, dubového, jeden kus dokonce z ořechového dřeva a také potahy činí dojem nesourodosti (odpočívací postel /Ruhebett/ - dřevo neuvedeno, potah hnědo-bíle pruhovaný; 4 židle - třešeň, údaj o potahu škrtnán a prepisován; 3 stoly - dub; šifonér /tj. skřín s policemi/ - třešeň; šatní skřín - ořech; mycí skřín - dub).

Ačkoliv další čtyři pokoje jsou označeny pouze čísly (2–5), můžeme je prohlásit za apartmá císaře Ferdinanda, neboť pokoje na druhé straně sálu jsou v inventáři označeny jako císařovny, jak uvidíme dále, a protože nábytek v pokojích 2–5 byl z maha-

²⁰ Hof- und Staats-Handbuch des Kaiserthumes Österreich für das Jahr 1856, Wien 1856, s. 30–31.

Obr. 6. Postel i. č. P 615, původní i. č. fyzicky nezjištěno. Protože má mahagonovou dýhu, lze ji prohlásit za postel císaře, nebo císařovny, ať už původní, nebo dodanou později. Velmi se podobá dvěma postelím dochovaným v císařské ložnici v Zákupcích. Ty byly do inventáře zapsány až v roce 1884, po smrti císaře a císařovny (o osudu původních postelí bohužel nevíme), ale s poznámkou, že byly přijaty z Koleče a že se jedná o „postele Jejich Veličenstev“. Foto: Marta Pavlíková.

gonu. V první z těchto místností se nacházel psací stůl, a tak byla patrně pracovní, druhá sloužila zřejmě jako toaletní pokoj, neboť se zde nacházel toaletní stůl. Třetí místnost (s alkovnou) byla salónek císaře Ferdinanda. Nábytku tu bylo větší množství, mj. španělská stěna a opět psací stůl. Poslední, čtvrtá místnost sloužila jako biliárový sál, respektive herna, neboť tu stál biliár se 16 tágy a ještě několik her a jejich příslušenství, např. domino. Nejpočetnější sedací souprava byla v salóne (6 křesel, 6 židlí, 2 různé pohovky), u biliárového sálu překvapuje 12 židlí. Tam byl také umístěn podstavec pro papouščí klec.

Závěsy byly ve všech pokojích květované, pokaždé jinak, a stejnou látkou byl potažen i sedací nábytek. V pracovní je na tečkovaném podkladě zdobily květinové pugety, v toaletním pokoji fialové květinčky a velké zelené listy, v salóne na zeleném podkladě velké bílé a žluté květiny a v biliárovém sále na bílém základě velké květiny červené, modré a žluté. Jako materiál je ve všech případech uveden cic. Jednobarevný potah mělo toaletní křeslo v toaletním pokoji (červený, sametový) a křesla u psacích stolů v pracovní (kůže) a v salóne (zelený, sametový). U šifonérů a košů se uvádí pouze dřevo, takže není jasné, zdali měly potaženou výplň.

Kromě toaletního pokoje se ve všech místnostech objevují „potřeby k topení“ (pohrabáč, kleště, lopatka apod.), takže je zřejmé, že zde stála kamna. Pokoje bylo nutno vytápět nejen

v případě chladných dnů při císařově pobytu, zejména na podzim, kdy tu sídlil často až do začátku listopadu. Před jeho příjezdem byly vždy (stejně jako ostatní pokoje) střídavě vytápěny a větrány, nepochybně proto, aby se jednak prohrály po zimě, jednak aby se vyměnil dlouho nevětraný vzduch.²¹ Z dalších drobností uvedme, že v každém pokoji byla alespoň jedna šňůra se zvonkem na služebnictvo, bílé lakované garnýže na záclony, v toaletním pokoji klekátka, v ložnici teploměr (v roce 1857 pak do obou císařských apartmá přibýlo dalších devět teploměrů). Velká zrcadla visela v pracovní (1) a v biliárovém sále (2). Hodiny se nacházely v salóne a v biliárovém sále, tam dokonce dvoje.

V porovnání se zámekem v Zákupcích tu císař měl více pokojů, ale menších. V Zákupcích patrně obýval hlavně salónek, kde měl stejně jako na Ploskovicích psací stůl, málo využíval toaletní pokoj, jeho funkci patrně převzala ložnice. K císařovu apartmá tam nepatřil (soudě podle třešňového nábytku) biliárový sál. Biliárový stůl do obou zámků dodal G. Eibler z Prahy. Stejně tak jako v Ploskovicích stál i v zákupské herně podstavec pro klec s papouškem, jež si na letní byt s sebou císař vozil. Garnýže v Zákupcích nebyly

²¹ M. ASCHENBRENNER, *Ferdinand V. a jeho dvůr v korespondenci svých úředníků*, Bezděz č. 20, 2011, 447-460. V tomto článku jsou přineseny doklady o této činnosti pro Zákupy. Pro Ploskovicce jsou doloženy dopisem císařova úředníka Pocheho ze 14. května 1865 správě statku Ploskovicce. SOA Litoměřice, pobočka Děčín, i. č. 663, různé spisy.

Obř. 7. Garnýř ze souboru i. ř. P 530-P 535, původní i. ř. Pl 98-Pl 103. Nacházely se v biliárovém sále. Na rozdíl od zákupských garnýř (které se do inventáře nezapisovaly) jsou celé pozlacené. Foto: Marta Pavlíková.

bílé ani celé pozlacené. Počty součástí sedacích garnitur jsou v obou zámčích srovnatelné. V Ploskovicích byly počty jednotlivých kusů sedacího nábytku (v pořadí židle – křesla – pohovky) tyto: pracovna 3-2-1, toaletní pokoj 3-1-0, salón 6-6-2 („Canapée“ a „Litropoi“, podle výzkumu ze Zákup první byla pohovka, druhé se spíše podobalo tomu, co se dnes označuje jako chais-longue), biliárový sál 12-2-1 („Cosé“, fyzicky žádný příklad nenalezen). V Zákupech tomu bylo takto: toaletní pokoj 2-2-1, salón 6-6-2, ložnice (společná) 3-2-1; biliárový sál 0-8-1.

Ačkoliv hlavní sál zámku v Ploskovicích má velmi bohatou výzdobu, sahající až k zemi, byl poměrně málo zařízen. Kromě většího množství potřeb k topení se tu nacházelo pouze 24 židlí, tedy stejný počet jako v zákupské jídelně. Stejně jako závěsy na dveřích (!) měly čalounění z karmínově červeného sametu. Byly vyrobeny z mahagonu a v inventáři se výslovně praví, že byly „gotického způsobu“, odlišovaly se tedy od většiny ostatního zařízení zámku. Ačkoliv se nabízí domněnka, že pokoj sloužil jako jídelna, již sem situuje i soudobá zpráva,²² nebyl zde žádný stůl, ten však mohl být dodán později.

Pokoje na druhé straně sálu označuje F. Ullmann názvy: salón Jejího Veličenstva, ložnice, kabinet Jejího Veličenstva a komora Jejího Veličenstva. Nábytek v prvních třech pokojích byl z mahagonu. V salóně kromě běžného nábytku shledáváme bronzové hodiny s motivem pastýře u studny, odepsané však již roku 1871, a čtyři bronzované květinové koše s vloženou plechovou mísou, v kabinetu psací stůl (se sedmi zásuvkami), etažér na knihy, ale také „fajnový modrý lavor včetně konve pro Její Veličenstvo“. Pokoj tedy císařovně sloužil jako pracovna a snad i jako pokoj toaletní. V obou pokojích byly závěsy na oknech, opět shodné s potahy sedacího nábytku, zdobené květinami, a to v salónu na hnědém podkladu bílé a žluté růže a v kabinetu na bílém základě pugety růží, jejichž barva není uvedena. V salóně překvapuje 17 křesel. Materiálem byl opět cic. Křeslo u psacího stolu v kabinetu mělo potah ze zeleného sametu.

V ložnici se nacházelo větší množství zařízení. Kromě obvyklého sedacího nábytku, stolů, stolků, šifonérů apod. tu stálo toaletní zrcadlo s dvěma bronzovými svícnovými rameny, čtyřkřídla španělská stěna, toaletní stůl, klekátko, dvě postele, dva noční stolky a stolek k posteli (s otočnou a nastavitelnou deskou, jaký se dával hlavně nemocným). Ačkoliv nám takové uspořádání, kdy ložnice se nacházela mezi pokoji císařovny, může připadat

nelogické a nepraktické, bylo jistě možné. Podobně nelogická i nepraktická byla z dnešního hlediska i jiná uspořádání na zámčích a ostatně není vyloučeno, že si později císař nechal nastěhovat postel do „svého“ křídla zámku (mohlo by o tom svědčit to, že do inventáře v roce 1862 přibyla „postel z měkkého dřeva, na způsob mahagonu natřená, na válčích“). Závěsy a potahy v ložnici měly dekor červených, bílých a žlutých růžových pugetů na bílém základě a byly vyrobeny opět z cicu, křeslo u toaletního stolu bylo potaženo zeleným sametem, stejně jako samotný toaletní stůl a také klekátko. V místnůstce u ložnice, vedle alkovny, se nacházel záchod a jeho zařízení bylo pojato mezi „ložnicové“. Plyne to z poznámky u malého papírového košíku s květinami, kde je připsáno „v záchodě“. Samotný „anglický záchod plátnem potažený“ je součástí soupisu zařízení v ložnici.

Potřeby k topení jsou uvedeny v salónu císařovny a v ložnici, nikoliv v kabinetu. Ve všech třech pokojích se opět nacházelo alespoň po jednom zvonítku, garnýže v ložnici a kabinetu bílé, v salónu zlacené, dvě velká závěsná zrcadla v salónu, jedno v ložnici (jiné než zmiňované zrcadlo toaletní).

V porovnání se zámek v Zákupech měla zde císařovna mnohem méně prostoru. V Zákupech měla za společnou ložnici vlastní oblékárnu, malinkou pracovnu, úzký pokoj, zřejmě rezervní, v němž nakonec přespávala, a za následujícím pokojem dvořanů dva salóny, oba kupodivu s jednobarevným, červeným čalouněním a závěsy. Počty kusů sedacích garnitur jsou však v obou zámčích zhruba srovnatelné. V Ploskovicích (v pořadí židle – křesla – pohovky): salón 7-17-2 („Canapée“, „Litropoi“), kabinet 3-2-1, v Zákupech: oblékárna 3-4-1 („Cosesse“), pracovna 0-2-0, úzký pokoj (ložnice) 4-0-1, první salón 4-7-2 („Cosesse“), druhý salón 4-5-1 („Cosesse“).

Po třech předešle jmenovaných pokojích je v inventární knize uveden v 1. patře již jen jeden, a to pod názvem komora Jejího Veličenstva. Jedná se tedy o dva pokoje, které nejsou v inventáři rozlišeny. Tomu ostatně odpovídá i to, že jsou zde na dvou místech uvedeny garnýže na okna, a to nejprve tři a později jedna. Zařízení sepsané v této části bylo vyrobeno ze dřeva třešňového, měkkého, popř. dubového, v jednom případě i lipového. Najdeme tu dva spací divany, dubovou postel, dále větší množství různých „mýcích“ či „čisticích“ skříní, prádelníků a dvě skříně na garderobu. Pokoje tedy zřejmě sloužily k ubytování někoho z císařovny doprovodu, ale i k různým obslužným činnostem. Poněkud překvapuje větší množství skříní a vůbec nábytku, o němž lze pochybovat, že se sem vešel. Je tedy možné, že zde, na konci, poznamenal hlídač pokojů i předměty, o nichž zatím nevěděl, kam budou umístěny, mohly zde být dokonce dočasně uskladněné, nebo předměty, které stály v chodbě. Pozornosti si opět zaslouží čtyři židle z měkkého dřeva, lakované na způsob dubu, v „gotickém způsobu“. Pokud se zámecký hlídač pokojů nemýlil, byl by to již druhý případ, kdy došlo k odchýlení od celkové, druhohorokové koncepce zařízení zámku císaře Ferdinanda V.

V případě dalších prostor zámku již nemáme takové štěstí jako v 1. patře. Zámecký hlídač pokojů sice nadepsal „Ve 2. patře“, ale místnosti, které se tam nacházely, označil pouze čísly 1–15. A tak můžeme ke 2. patru zámku říci pouze několik obecných poznámek. Devět pokojů (č. 2, 3, 5, 6, 8, 9, 10, 13, 14) zde bylo zaří-

²² P. WLASTENSKY, *Ploschkowitz*, Libussa 1857, ročník 15, s. 346.

Obr. 8. Klavír i. č. P 2124, původní i. č. Pl 3734. Je možné, že se původně nacházel v Zákupech, kde byly roku 1851 pod č. R 105-R 107 zapsány klavíry bez bližšího popisu, oba odvezené do Ploskovic. Jisté je, že tento klavír, který do inventáře Ploskovic přibyl někdy po roce 1864, byl převezen do Zákup v roce 1869, kde byl zapsán do inventáře v roce 1870 pod č. 4299 a vrácen do Ploskovic kolem roku 2000. Firma Bösendorfer, která klavír vyrobila, působí ve Vídni dodnes. Podle Ottova slovníku naučného se její klavíry vyznačují „zvláštní lahodou zvuku, tónem zpěvným, poetickým“.

zeno nábytkem z ořechu, patřily tedy dvořanům, popř. hostům. Kromě pokoje č. 5 se ve všech objevuje postel, noční stolek, popř. mycí skříň apod., kromě pokoje č. 6 a 9 všude také psací stůl. Místnosti tedy sloužily jako ložnice i jako pokoje obytné a pracovní. V pokoji č. 5, kde nenacházíme postel, je mimo obvyklého nábytku uveden také psací stůl, pokoj sloužil tedy zřejmě pouze jako pracovna některého z dvořanů. Snad mohl tvořit obytnou jednotku s pokojem č. 6, kde se psací stůl nenachází, popř. s dalším pokojem, který měl nábytek z dubu. Tím byly zařízeny čtyři pokoje (č. 1, 4, 7 a 11), ve všech najdeme nábytek jednoduchý, vždy postel, v pokojích č. 7 a 11 dokonce postele dvě. Tyto pokoje byly určeny pro služebnictvo, otázka však je, zdali pro služebnictvo císaře a císařovny, či pro služebnictvo dvořanů, neboť i ti měli vlastní sloužící, které si na letní sídlo přiváželi. V posledním pokoji (č. 15) najdeme nábytek ze dřeva dubového, třešňového, dokonce i věšáky z olšového a bukového dřeva. Opět tu nacházíme postel a několik kusů jednoduchého nábytku, takže se patrně jedná opět o pokoj pro služebnictvo.

To, že se i v Ploskovicích odlišovalo dřevo nábytku podle toho, komu byl pokoj určen, vidíme i z ojedinelé dochované seznamů postupně dodávaného zařízení z roku 1852. Např. pro ložnici nejvyššího hofmistra byl určen nábytek z ořechu, u salónu bohužel poznámka o dřevu chybí, předpokoj byl proveden v dubu. Podobně byl ořechový nábytek dodán pro „kavalírské“ byty, tj. pro byty císařových dvořanů. V jednom případě je zde

sice uveden dub, ale je pravděpodobné, že se jednalo, podobně jako v případě bytu nejvyššího hofmistra, o předpokoj či pokoj pro dvořanova sloužícího.²³

J. Polák²⁴ uvádí, že druhé patro obývali císařovny dvořané, totiž zповědník A. Bragato, nejvyšší hofmistřina Terezie lantkraběnka Fürstenberková, tři dvorní dámy a společnice Cibbini, dále pak komorné. Tento údaj je jistě možný, avšak bylo by ho třeba ověřit a upřesnit. V Zákupech měli kněží rovněž po jednom pokoji s nábytkem z ořechového dřeva, ani tam však nelze přesně lokalizovat obydlí ostatních dvořanů. Dvorní dámy a nejvyšší hofmistřina obývaly však patrně pokojů více. Pro úplnost dodejme, že císařovna měla dvorní dámy pouze dvě a Kateřina Cibbini byla její předčitatelkou. Na to, že pokoj č. 10 obývala některá z dvorních dam, může ukazovat, že se zde nacházel klavír. V Zákupech totiž, kromě císařova salónu, byly klavíry právě jen v obydlí dvorních dam.

Po zmiňovaných patnácti pokojích následuje pod nadpisem „Gang“ garderoba, „komorná“ (Kammerweib) a stříbrná komora. V posledně jmenované místnosti jsou na různých místech uvedeny dvě postele, a tak můžeme předpokládat, že se pod nadpisem skrývají místnosti alespoň dvě. Jednalo se v podstatě o sklad jídelního nádobí, z drahých kovů i porcelánu, který měl patrně na

²³ SOA Litoměřice, pobočka Děčín, Vs Ploskovic, i. č. 663, různé spisy.

²⁴ J. POLÁK, *Činnost umělecké družiny*, s. 430.

Obr. 9–10. Nástrovní malby ze salónu císařovny Marie Anny. Stejně jako v Zákupech vyzdobil Josef Navrátil i zde strop císařovna salónu mj. výjevy z italských krajin, které jí nepochybně měly připomínat její vlast. Císařovna byla dcerou sardinského krále Viktora Emanuela I. a až do roku 1865 jezdila téměř každé léto do severní Itálie, nejčastěji do Benátska, které až do prohrané prusko-rakouské války v roce 1866 patřilo Rakousku. Obvykle do Itálie jezdila na jaře z Prahy a vracela na podzim, kdy ještě několik dní strávila s císařem Ferdinandem v Ploskovicích.

starosti dvorní stolník. V inventáři nalezneme pod nadpisem „stříbrná komora“ také více skříní, a tak je možné, že se zde nádobi skutečně skladovalo.

Po stříbrné komoře následuje v inventáři pavilon a další story mimo vlastní zámek, na konci je kaple, kde se kromě čtyř vysokých mahagonových židlí s červeným potahem pro nejvyšší hosty nacházelo obvyklé zařízení, jako lavice, zповědnice či skříně na kostelní textilie.²⁵

Nedořešenou otázkou (a to samozřejmě i v případě Zákup) zůstává skutečný výrobce nábytku, případně dalšího zařízení (kromě zmiňovaných kulečnickových stolů). Dodával ho samozřejmě Josef Veselý, o něm však zatím mnoho nevíme. V této souvislosti by nás mohlo zajímat zejména to, zdali měl vlastní dílnu (musela by být rozsáhlá, aby zvládl vyrobit v poměrně krátkém čase tak velké množství zařízení), jak vznikaly návrhy na jednotlivé kusy apod. Víme, a to v případě Ploskovic i Zákup, že část zařízení byla dovezena z jiných císařských zámků, např. z Buštěhradu, to se však týkalo především užitkových předmětů, jako byly matrace, deky apod., případně nábytek pro služebnictvo. Pro Ploskovic ještě můžeme dodat, že některé součásti vybavení dokupované v dalších letech, vyráběli i místní řemeslníci. Jistý Linder z Ploskovic byl patrně bednářem, neboť dodával různé vany, kbelíky

apod. Několik nábytkových kusů, patrně jednodušších, dodal také truhlář Slanina, u něj však nevíme, odkud pocházel.

Zvláštní pozornost si zaslouží obrazová výzdoba zámku. V roce 1854 byl zaznamenán obraz pouze v ložnici, a to Kristus na kříži, a tři obrazy v kapli: Madona (záhy, patrně v roce 1855 odvezená do Zákup), Kristus na kříži a malý oválný obraz představující Nanebevstoupení Panny Marie. Nezaznamenán zůstal oltář i oltářní obraz vytvořený (stejně jako v zámecké kapli v Zákupch) Vilémem Kandlerem. Představoval Pannu Marii s malým Ježíšem a Jana Nepomuckého.²⁶ V následujících letech přibýlo obrazů takto: 1855 – 1 kus, 1856 – 5 kusů, 1860 – 5 kusů, 1861 – 6 kusů, po roce 1864 – 18 kusů. Některé z nich sem byly převezeny ze Zákup, avšak nedokážeme přesně identifikovat, které to byly. Naprosto nejčastějším námětem obrazů jsou náměty náboženské (zejm. Panna Marie a Ježíš), o polovinu méně je různých portrétů Habsburků včetně jedné rodinné fotografie, zcela ojedinělé jsou pak dvě krajinomalby a několik obrazů architektury či jedna veduta. Proti Zákupům je to velký rozdíl, neboť tam se vyskytuje mnohem více krajin, vedut, naopak o něco méně portrétů Habsburků (ti tam byli zobrazeni ve formě byst; v Ploskovicích se nacházela pouze bysta císaře Františka, odepsaná v roce 1893), poměr jednotlivých námětů v císařských pokojích tam byl zhruba vyvážený.

U přírůstků bohužel nevíme, kam byly umístěny. To je velká škoda, neboť podle analogie ze Zákup víme, že umístění obrazů bylo často pro nás překvapivé a jeho neznalost by mohla vést i k zavádějícím závěrům.

Zámecký hlídač pokojů bohužel ani v jednom případě neznamenal autora a rovněž nezapsal nijak podrobně náměty jednotlivých obrazů. Několik informací našťastí můžeme doplnit z jiného pramene, totiž zvláštního seznamu obrazů, který byl pořízen pro pražské Ředitelství císařských soukromých a rodinných statků v roce 1900 správami jednotlivých císařských zámků.²⁷ Nenajdeme zde už všechny obrazy, které zdobily stěny ploskovickeho zámku dříve. Z těch, které tu zbyly, se uvádí autor u č. 3128, a to Schaller spolu s datací 1852, dále u č. 3554 a 3555, obojí J. Horacek 1860, a 3903, a to Rudolf Müller 1869 (dále pak Kandlerův oltářní obraz bez čísla). U akvarelu představujícího „pražský dóm“ (č. 3616) je jako autor uveden Gustav svobodný pán von Spielmann.

U zmiňovaného obrazu (akvarelu) č. 3554 se dále dovídáme, že představuje Opatii, č. 3555 pak Fiume. Tato místa leží poblíž sebe na Istrijském poloostrově a jezdila tam císařovna Marie Anna na letní pobyty. Jakousi vilu v Opatii zobrazují také č. 3390 a 3595, není však jasné, zdali se jedná o tutéž vilu. Nejspíše můžeme předpokládat, že zobrazují budovu, v níž císařovna pobývala.²⁸ Obrazy

²⁶ P. WLASTENSKÝ, *Ploschkowitz*, s. 347. Tamtéž, mezi s. 346 a 347, je tento oltářní obraz reprodukován ve formě, jak se tam uvádí, ocelorytina.

²⁷ NA Praha, ŘSRS 1848–1914, i. č. 327, korespondence ředitelství se správami statků o inventáři.

²⁸ Pobyt císařovny Marie Anny zde je doložen prozatím pouze pro rok 1860, avšak není vyloučeno, že tato místa navštívila i jindy, zejména v době před abdikací císaře Ferdinanda. Pobývala ve vile Angiolina v Opatii a užívala tam mořských lázní. Pražské noviny, 1860, č. 157 (5. 7.), s. 2; SOKA Česká Lípa, fond Farní úřad Zákupy, pamětnice z let 1734–1930, kart. 38 (fond není archivně zpracován), fol. 342.

²⁵ Původní, barokní kaple se štukovou výzdobou se prý nacházela v 1. patře v kruhové prostora, ale byla tak malá, že kromě oltáře se sem vešel pouze kněz, účastníci bohoslužby ji mohli sledovat pouze oknem. Proto byla nyní kaple přeložena do suterénu (Souterrain). P. WLASTENSKÝ, *Ploschkowitz*, s. 347.

Obr. 11–12. Talíř i. č. P 1080, součást servisu císaře Ferdinanda, patrně určeného pro obsluhu dvořanů, hostů apod. na zámku v Ploskovicích (celkový pohled a detail). Podle seznamu z roku 1884 se zde takových talířů nacházelo 96 (položka byla později při inventuře upravena na 97), a to pod nadpisem „Porcelán – bílý se znaky v reliéru“.

č. 3596 a 3903 ukazují rovněž císařskému páru známá místa: první z nich zámek v Zákupích, druhý Mariánskou výšinu tamtéž. Ve druhém případě se jedná o táhlu vyvýšeninu severně od zámku, kterou lze vidět z někdejších pokojů pro hosty v zámku. Císař Ferdinand tam rád jezdil na projížďky. Z uvedeného je zřejmé, že ačkoliv inventární knihy představují významný pramen pro poznání interiérů ploskovicického zámku, při kombinaci s jinými prameny mohou vypovědět mnohem více.

Císařovou velkou láskou byla hudba. Každodenně si nechával přehrávat na klavír, nejprve císařovninou předčitatelkou Kateřinou Cibbini, dcerou někdejšího dvorního kapelníka a hudebního skladatele Leopolda Koželuha, a po její smrti externě najímanými umělci (Jan Nepomuk Škroup, Jan Zdeněk Skuherský a Václav Smita). Jistě je tedy na místě zjistit, zdali se tato záliba promítla také do zařízení zámku. V původním inventáři nalezneme pouze jeden klavír, a to ve 2. patře v pokoji č. 10. Byl z ořechového dřeva, ale upraveného na způsob mahagonu. V Zákupích se klavír nacházel v císařově apartmá a další dva v pokojích dvorních dam, a tak zde můžeme předpokládat, že zmíněný pokoj v Ploskovicích skutečně obývala některá císařovna dvorní dáma. Tento klavír byl však již v roce 1867 odepsán. Další pět klavírů najdeme pak v přírůstcích, a to dva z ořechového dřeva bez dalšího popisu (1862 a po roce 1864, druhý uveden jako „pianino“), jeden z ořechového dřeva, „od Blüthnera“ (po

r. 1864, rovněž uveden jako „pianino“), jeden z ořechového dřeva vykládaný perletí od Streichera (1858) a jeden z mahagonového dřeva od vídeňské, dosud existující firmy Bösendorfer (po roce 1864). Klavír od Streichera byl 27. 9. 1862 převezen do Zákup a tamtéž byl převezen roku 1869 i klavír od Bösendorfera, každý z nich byl umístěn v salóne jedné z dvorních dam. V Zákupích byl do té doby klavír jen v salóne císaře, avšak tamtéž se původně (v roce 1851) nacházely další dva, bohužel bez bližšího popisu, odvezené do Ploskovic, jeden v roce 1858, u druhého rok chybí. Je tedy možné, že byly později do Zákup vlastně „vráceny“. Klavír od Bösendorfera byl do Ploskovic navrácen kolem roku 2000.

Závěrem se zmíníme o otázkách, z nichž některé by si žádaly podrobnější výzkum. Není však jisté, zdali by při dochovanosti pramenů přinesl obsáhlejší výsledky, a tak se těchto záležitostí dotkneme alespoň v náznaku. Podobných témat můžeme ovšem najít více.

Pokud jde o osvětlování zámku, nacházíme lustry jen v pokojích císaře (kromě pracovny; v toaletním pokoji emailovaný, v salóne pozlacený se šesti rameny, v biliárovém sále pozlacený se šesti rameny), v salóne císařovny (pozlacený se šesti rameny) a v ložnici (skleněný). V biliárovém sále dále nalezneme „mosazné světelné rameno pozlacené, k hracímu stolu“. V některých případech pak bylo osvětlení součástí nábytku, např. v ložnici již zmiňované „volně stojící toaletní zrcadlo s hnědě leštěným mahagonovým rámem, se 2 bronzovanými světelnými rameny“. Osvětlování ostatních prostor zajišťovaly tedy nepochybně přenosné svícní, které občas nacházíme v přírůstcích a které jistě také doplňovaly osvětlení pokojů císařských. Kromě pokojů v 1. a 2. patře zámku jsem po nich v inventáři cíleně nepátral, a tak nemohu uvést, kolik jich bylo a jaké. Nápadná je dále přítomnost mnoha různých lamp mezi rozličnými drobnostmi a užitkovými předměty na konci inventáře, před kaplí. Uvádí se zde např. „velká mosazná závěsná lampa se 4 cylindry včetně koulí, železné ověsky (Stenge) a hedvábné stínidlo“, „velká mosazná závěsná lampa se 3 cylindry, koulí a zeleným stínidlem včetně pohyblivých koleček (Zugradele)“, ve větším množství pak např. „malá mosazná nástěnná lampa se 2 cylindry“ (10 ks) či „plechová, zeleně lakovaná nástěnná lampa se stínidly velká“ (18 ks). Ze Zákup víme, že to nejspíše byly lampy na olej, které osvětlovaly zejména chodby, schodiště a podobné prostory.

Pokud jde o hygienu, můžeme říci jen málo. V případě Zákup máme jisté zprávy, že císař, a dokonce snad zvláště i císařovna tam měli koupelnu. V případě Ploskovic není zatím nic takového známo. V přírůstcích se objevují různé vany, větší i menší, o kbelících, džberech apod. nemůžeme říci, zdali byly určeny k nošení vody do lázně, do kuchyně, k úklidu apod., jejich funkce ostatně nemusela být přesně určena. Zmínka byla již o mycí soupravě císařovny. Mezi drobnostmi na konci seznamu před kaplí se vyskytují také různé druhy mycích souprav ve větším množství a v různé kvalitě (17 kusů z fajnového, modře malovaného porcelánu, 2 kusy ze zeleně malovaného porcelánu, 14 kusů z bílého porcelánu, 74 kusů z kameniny). V jednotlivých pokojích stály pak „toaletní“ či „mycí“ stoly. V císařově toaletním pokoji to byl „toaletní stůl z mahagonového dřeva s 5 zásuvkami, zdobený a hnědou látkou potažený“, k němu již zmiňované toaletní křeslo.

Podobný stůl, avšak potažený zeleným sametem, s křeslem se nacházel v ložnici. Podobné kusy nábytku se vyskytují i v některých pokojích pro dvořany, téměř ve všech místnostech, kde se nachází postel, pak nalezneme „mycí stůl“ či „mycí skříň“, některé mají zásuvky, jiné dvířka či poličky, některé také mramorovou desku. O WC, které mělo formu čalouněného křesla a stálo v malé místnosti vedle ložnice, již byla řeč. Dva záchody z dubového a jeden z bukového dřeva jsou také uvedeny pod nadpisem „garderoba“. Mezi drobnostmi na konci seznamu se také uvádějí nočníky včetně tzv. pot de chambre (dámské nočníky), opět různých druhů a v různé kvalitě. Ve 2. patře na konci výčtu zařízení pokoje č. 9 najdeme také dva bidety (pitée). V souvislosti s hygienou je možno se také zmínit o plivátkách. Podobně jako většina přededšle jmenovaných předmětů jsou zapsána najednou, a to v hlavní budově zámku u císařovny kabinetu (plivátka z mahagonového dřeva, určená tedy pro císařská apartmá, 16 kusů), dále pak v komoře císařovny (dvě plivátka třešňová) a v pokojích 2. patra (plivátka z ořechového dřeva, pokoje č. 8, 9, 10, 13, 14, z toho v pokoji č. 10 dva kusy).

Poněkud spletitou se prozatím jeví otázka používaného stolního nádobí. V letech 1850 a 1852 (ale i v následujících) si nechal císař Ferdinand vyrobít stolní stříbro vídeňskou firmou Mayerhofer a Klinkosch, která dodávala nádobí dvoru²⁹. Již v roce 1851 byl také hraběcí thunovskou porcelánkou v Klášterci nad Ohří dodán bílo-zlatý porcelánový servis honosné druhorokokové formy, o kterém se často zmiňuje literatura jako o předobrazu dalších podobných, zejména servisu thunovského. Mluví se v této souvislosti o tzv. Ferdinandově formě.³⁰ Jednalo se vlastně o servisy dva, jeden čajový a kávový, spravovaný dvorní cukrárnou, jeden jídelní, spravovaný stříbrnou a stolní komorou. Jak stolní stříbro, tak bílo-zlatý servis, byly po smrti císařovny Marie Anny převezeny do Vídně a císařem Františkem Josefem, jemuž jako dědictví patřily, darovány císařovně Alžbětě k zařízení vily Hermes ve Vídni. Vilu později koupil dvůr, a tak se tyto předměty (z nichž stříbrné byly poněkud předělané) nacházejí dnes v muzeu bývalé stříbrné a stolní komory ve vídeňském Hofburgu.³¹ Tyto servisy sloužily pro obsluhu císaře a císařovny, kteří si je patrně vozili s sebou i na svá letní sídla. Pro dvořany však byly určeny servisy jiné a ty se nacházely na jednotlivých sídlech, aby se neustálým stěhováním zbytečně nepoškozovaly. Tak to bylo zvykem u vídeňského dvora.³² Pro Zákupy byl určen servis bílý se zelenou korunou a monogramem „F I“. Na spodní části dna jeho jednotlivých částí se nachází nápis „K. k. Lustschloss Reichstadt“;³³ jeho určení pro Zákupy je tedy jisté. Nebyl však součástí zámeckého inventáře, patrně se vedl v inventáři dvorní stříbrné a stolní komory a dvorní cukrárny a po dobu nepřítomnosti dvora byl uzamčen ve skří-

ních.³⁴ Jeho podoba je v podstatě identická se servisem vystaveným v muzeu bývalé stříbrné a stolní komory ve vídeňském Hofburgu, který je tam popsán jako servis určený pro Schönbrunn a vyrobený vídeňskou porcelánkou.³⁵ Zákupský servis byl tedy pořízen podle tohoto vzoru, nejspíše tedy také u porcelánky ve Vídni. V roce 1854 byl zapůjčen do Ploskovic při prvním pobytu císaře a císařovny zde,³⁶ servis určený pro Ploskovice nebyl tedy ještě zhotoven.

V ploskovické inventární knize je k roku 1851 pod čísly 2930–2957 zapsáno velké množství stolního porcelánu (pod jednotlivými čísly větší množství položek, ve dvou případech dokonce přes 100), většinou s údajem „se zelenou girlandou“, popř. „zeleně květovanou“. U všech těchto kusů se nachází poznámka „stará zásoba“ a posléze vyškrtnutí z inventáře s odvoláním na opis potvrzení dvorního kontrolního úřadu. Jednalo se tedy o předměty ze starého inventáře. Porcelánový servis s reliéfním znakem, který se na Ploskovicích dosud nachází a který měl být vyroben také v Klášterci nad Ohří,³⁷ byl sem převzat až po smrti císařovny Marie Anny v roce 1884 z Prahy. V Zákupích byl tamější servis zapsán do inventáře rovněž až po roce 1884, avšak z Prahy byly tehdy převzaty výslovně jen „náhradní“ kusy.³⁸ Naskytá se tedy otázka, zdali servis, který se dnes nachází v Ploskovicích, byl skutečně určen pro tento zámek, nebo pro užívání v Praze, a pokud platí druhý případ, jaké stolní nádobí užívali dvořané zde.

Archivní průzkum přinesl odpovědi na řadu možných otázek, které se týkají ploskovických interiérů, ale zároveň také, jak to bývá, řadu jiných otázek otevřel. Můžeme doufat, že se v budoucnu objeví další prameny, které nám řeknou více, a že závěry, ke kterým jsme zde došli, alespoň trochu pomohou památkové péči při instalaci, prezentaci zámku a jiných úkolech. Zároveň by jistě bylo žádoucí pokračovat ve výzkumu otázek naznačených v závěru, které mohou výrazně přispět k poznání každodenního života u dvora císaře Ferdinanda.

²⁹ H. Ch. WINKLER, *Ehemalige Hofsilber- und Tafelkammer, Sammlungskatalog Band I*, Wien – Köln – Weimar 1996, s. 183.

³⁰ E. POCHE, *Starý český porcelán*, Praha 1954, s. 33. *Český porcelán. Průvodce expozicí Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, státní zámek Klášterec nad Ohří*, Praha, bez data, s. 21.

³¹ H. Ch. WINKLER, *Ehemalige Hofsilber- und Tafelkammer, Sammlungskatalog Band I*, s. 178.

³² TAMTÉŽ, s. 21 a 113.

³³ M. ASCHENBRENNER, *Poslední Habsburkové na Zákupsku*, Nymburk 2006, s. 22–23.

³⁴ Svědčí o tom např. dopis oficiála Pocheho z Prahy do Zákup v souvislosti s přípravou schůzky císaře Františka Josefa s carem Alexandrem II. ze 17. července 1876. Píše zde, že do Zákup přibude pomocník stolníka s klíči a tam se nacházející nádobí, porcelán atd. vydá a po odjezdu panovníků zase převezme. SOA Litoměřice, pobočka Děčín, Vs Zákupy, i. č. 87, korespondence zámecké inspekce v Zákupích.

³⁵ H. Ch. WINKLER, *Ehemalige Hofsilber- und Tafelkammer, Sammlungskatalog Band I*, s. 113. V tomto katalogu nejsou popsány předměty vyobrazeny, na uvedené straně se pojednává o porcelánových servisech na císařských letních sídlech v Schönbrunnu, Laxenburgu a Badenu.

³⁶ SOA Litoměřice, pobočka Děčín, Vs Zákupy, i. č. 626, korespondence zámecké inspekce.

³⁷ M. RYŠKA–K. KRAUS, *Státní zámek Ploskovice. Průvodce*, Litoměřice 1973, nestránkováno. Zde je však uveden jako rok pořízení rok 1851.

³⁸ NA Praha, ŘSRS 1848–1914, i. č. 327, korespondence ředitelství se správami statků o inventáři.

RESUMÉ

Castle interiors in Ploskovice in the period of the Emperor Ferdinand I of Austria (Dobrotivý)

Ferdinand I of Austria (Dobrotivý) used to stay in Ploskovice castle as his summer manor in the years of 1854–1872 (except the year of 1866). In the beginning of the 50's of the 19 century he had the castle newly refurbished in the style of so called the „second rococo“ as well as his other summer resort which was the castle in Zákupy. There exist less resources about Ploskovice castle than about the castle in Zákupy, nonetheless information can be shared due to analogy with this second manor. Rooms in the first floor of Ploskovice castle were (from the right of the staircase): Emperor's chamber, which meant a space for servants, a study, toilet room and Emperor's parlour, billiards hall, great hall which might have served as a dining room, Empress' parlour, common bedroom, Empress' toilet room and two rooms – chambers belonging to the Empress. Imperial rooms were equipped with furniture of mahogany wood, an upholstery of sitting furniture were in unity with curtains and always printed with flower patterns. The rooms of the Emperor and Empress had furniture made of other different kinds of wood, espec. oak wood. In the second floor there were nine rooms with furniture of walnut obviously designed for courtiers and four rooms with oak furniture for servants. Original paintings depicted mostly religious scenes and but later the decoration was supplemented with other works of art. One can acquire interesting pieces of knowledge from resources also on other issues such as lighting of the castle, hygiene, however there are less about using table dishes for the time being.